

Miljenko Brekalo ♦ Anamarija Lukić

Institut Ivo Pilar Osijek, Područni centar Osijek

Miljenko.Brekalo@pilar.hr – Anamarija.Lukic@pilar.hr

UDK: 314.743:331(497.5 Osijek)

Izvorni znanstveni članak

GOSPODARSKA MIGRACIJA ILI EGZODUS IZ OSIJEKA

Sažetak

Prema podacima iz posljednjih dvaju popisa stanovništva (2001. i 2011.), broj stanovnika grada Osijeka počeo je opadati. Ova se pojava počela intenzivirati nakon popisa 2011. te među stanovnike Osijeka unijela veliku zabrinutost. Svakodnevno iseljavanje Osječana u potrazi za poslom uvelike je olakšalo i pospješilo članstvo Hrvatske u EU te se Osječani, mahom mlađe osobe, sve više odlučuju na emigraciju i život u inozemstvu, ponajviše u Njemačkoj i Irskoj. Razmjeri iseljavanja, iako na očigled krupni i uzbunjujući, još uvijek nisu izmjereni te potvrđeni i objavljeni. Ovaj rad nastoji uz pomoć dostupnih podataka, poglavito Zavoda za zapošljavanje te Hrvatske gospodarske komore, a zatim i vlastitih mjerenja putem anketa provedenih među Osječanima, prikazati razmjere njihova iseljavanja. Analizirajući podatke po godinama, u razdoblju od 2005. do 2015./16. godine, ovaj rad nastoji prikazati i tijek iseljavanja, odnosno njegov porast.

Ključne riječi: Osijek, nezaposlenost, iseljavanje, razdoblje 2005. – 2015., inozemstvo, EU

ECONOMIC MIGRATION OR EXODUS FROM OSIJEK

Abstract

According to data from the last two censuses (2001 and 2011), the population of the city of Osijek began to decline. This phenomenon began to intensify after the census of 2011 and it brought great concern among the inhabitants of Osijek. Daily emigration of Osijek citizens searching for a job is greatly facilitated and advanced with Republic of Croatia's membership in the European Union, so Osijek citizens, mostly young people, increasingly decide to emigrate and live abroad, mostly in Germany and Ireland. Although big and alarming in plain sight, the scale of emigration has been measured neither by the state nor by city institutions and no data has been published. This paper attempts, using available data from the Croatian Employment Service and the Croatian Chamber

of Economy and also by through survey measurements conducted among the citizens of Osijek, to show the extent of emigration from Osijek. Analysing the data per year, from 2005 to 2015/16, this paper aims to show the course of emigration and its growth.

Key words: Osijek, unemployment, emigration, period 2005 – 2015, foreign countries, EU

Uvod

Grad Osijek, najveći grad istočne Hrvatske, gospodarsko i kulturno središte ove regije ili „slavonska metropola“, donedavno je nosio epitet najugodnijega grada za život u Hrvatskoj, no danas ga njegovi stanovnici sve češće nazivaju „gradom duhova“.¹ Razlog tomu je val iseljavanja koji se iz godine u godinu povećava. Nakon što je 2013. godine Hrvatska primljena u Europsku uniju, tendencija iseljavanja Osječana proširila se prema zemljama Europske unije kao odredištu, poglavito prema Irskoj. Ova je pojava postala osječkom svakodnevicom te se počela preslikavati na sve one koji ostaju.

Poput drugih urbanih sredina i grad Osijek svoj je populacijski kontinuitet i razvoj održavao isključivo useljavanjem, poglavito u posljednjih pola stoljeća, jer je nakon 1962. godine stopa nataliteta pala ispod granične razine od 20 promila.² Sve do posljednjega provedena popisa stanovništva (2011.) Osijek se smatrao mjestom doseljavanja te bilježio porast broja stanovnika. Posljednji je popis, međutim, pokazao da Osijek poprima sve više potisnih (*push*) značajki te postaje područje migracije prema van, tj. emigracije umjesto imigracije.

Tablica 1.: Stanovništvo grada Osijeka 2001. i 2011. godine³

Godina popisa	2001.	2011.
Broj stanovnika	114.616	108.048

¹ „Index.hr je objavio opsežniji članak u kojem se Osijek naziva ni manje ni više nego „gradom duhova“. Razlog tomu je, a to je zapravo i tema članka, činjenica da većina poslovnih prostora u središtu Osijeka zjapi prazno.“ „Grad duhova“, *Republika.eu*, 21. IV. 2016., <http://republika.eu/novost/52852/osijek-postao-inspiracija-nacionalnim-medijima-ali-ne-za-dobre-stvari-toliko-je-praznih-lokala-u-centru-grada-da-cak-i-index-pise-o-njima->, (23. V. 2016.).

² Usp. Ive MAŽURAN, *Od turskog do suvremenog Osijeka*, Osijek, 1996., str. 406.

³ Stanovništvo prema starosti i spolu, Osječko-baranjska županija, gradovi, Državni zavoda za statistiku, prema popisima stanovništva 2001. i 2011., http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/Popis/H01_01_01/h01_01_01_zup14.html, http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/h01_01_01_zup14.html, (23. V. 2016.).

Podatci iz prethodnih popisa ne mogu se usporediti s rezultatima popisa koji se nalaze u ovoj tablici jer se odnose na Općinu Osijek, čije područje nije identično s područjem Grada Osijeka, za koji se podatci prikupljaju od popisa 2001. godine. Od posljednjega provedena popisa prošlo je pola desetljeća, a svakodnevno suočavanje Osječana s emigracijom njihovih sugrađana ne ostavlja im nikakve sumnje u ishod sljedećeg popisa. Oni, naime, već očekuju poražavajuće rezultate primjećujući da je riječ o svojevrsnu egzodusu, odnosno odljevu stanovništva s posljedicom trajne depopulacije grada. Kako se broj emigranata dnevno povećava, tako se emigracija sve više uvlači u raspoloženje građana kao demoralizirajući čimbenik. Pesimistične prognoze glede budućnosti grada Osijeka uslijed pojačana iseljavanja počele su se tijekom svibnja 2016. godine ogledati i u tisku, odnosno internetskim portalima, koji su dojam besperspektivnosti i beznađa pretočili u senzacionalističke navode poput „Slavonski egzodus“⁴, „Dnevno nekoliko autobusa prema Njemačkoj iz Osijeka“⁵, „Najtužniji kolodvor u Hrvatskoj: Svaki dan četiri busa odlaze u Njemačku. Svi se vraćaju prazni“⁶, „Četiristo ljudi tjedno u autobusima napušta Slavoniju“⁷, „Slavonija izumire! Preko 6000 osoba prijavilo iseljavanje s područja Osijeka“⁸ i sl.

Pitanje iseljavanja iz Osijeka potaknuto je ponajprije gospodarskim razlozima, ponajviše visokim stupnjem nezaposlenosti, no i pesimističnim viđenjem vlastite egzistencijalne budućnosti. Pitanje se može raščlaniti kroz nekoliko točaka ili tvrdnji:

⁴ Vidi „Slavonski egzodus: ‘Napokon ste uspjeli, velike Hrvatine – oni koji mrze vašu Hrvatsku odj.... su vas zauvijek’“, *Net.hr*, 14. V. 2016., <http://net.hr/danas/hrvatska/slavonski-egzodus-napokon-ste-uspjeli-velike-hrvatine-oni-koji-mrze-vasu-hrvatsku-odj-su-vas-zauvijek/>, (20. V. 2016.).

⁵ Vidi „Tužne slike iz Osijeka: S kolodvora svakodnevno odlaze puni autobusi za Njemačku, uvedene i dodatne linije“, *Dnevno.hr*, 12. V. 2016., <http://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/tuzne-slike-iz-osijeka-s-kolodvora-svakodnevno-odlaze-puni-autobusi-za-njemacku-vedene-i-dodatne-linije-921383#axzz4PqIG12vL>, (20. V. 2016.).

⁶ Vidi „Najtužniji kolodvor u Hrvatskoj: Svaki dan četiri busa odlaze u Njemačku. Svi se vraćaju prazni“, *Jutarnji.hr*, 14. V. 2016., <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/najtuzniji-kolodvor-u-hrvatskoj-svaki-dan-cetiri-busa-odlaze-u-njemacku.-svi-se-vracaju-prazni/4040754/>, (20. V. 2016.).

⁷ Vidi „Osječka autobus histerija: Što se točno događa na autobusnom kolodvoru“, *Vijesti.hr*, 15. V. 2016., <http://www.vijesti.rtl.hr/regional/sib/1943309/osjecka-autobus-histerija-sto-se-tocno-dogadja-na-autobusnom-kolodvoru/>, (20. V. 2016.).

⁸ Vidi Tihomila JOVANOVIĆ, „Slavonija izumire! Preko 6000 osoba prijavilo iseljavanje s područja Osijeka“, *Tportal.hr*, 5. V. 2016., <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/383749/Slavonija-izumire-Preko-6000-osoba-prijavilo-iseljavanje-s-podrucja-Osijeka.html>, (20. V. 2016.).

- a) iseljavanje iz Osijeka u potrazi za poslom postalo je svakodnevica
- b) ovaj je višegodišnji problem konačno zadobio medijsku pozornost
- c) o broju emigranata ili stopi odljeva stanovništva Osijeka nema sigurnih podataka, već postoje samo nagađanja
- d) odljev stanovništva u znatnoj mjeri utječe na kvalitetu života onih koji ostaju u Osijeku.

Iz raščlambe pitanja iseljavanja iz Osijeka na temelju dostupnih podataka moguće je odrediti tendenciju ili smjer iseljavanja, odnosno može li se taj proces nazvati egzodusom.

1. Iseljavanje iz Osijeka u potrazi za poslom postalo je svakodnevica

Uz potragu Osječana za poslom kao prva asocijacija i prvi potisni **čimbenik** (*push factor*) veže se pojam nezaposlenosti, koja je u gradu Osijeku iznimno visoka i konstantna. Pogledamo li podatke s posljednjega popisa stanovništva (2011.), vidjet ćemo da na 38.786 zaposlenih (ukupan broj zaposlenih u gradu Osijeku) dolazi 8.206 nezaposlenih. Naime, 17,45 % radno aktivna stanovništva čine nezaposleni.⁹ Ovaj postotak ne obuhvaća nezaposlenost stanovništva iz okolice koja gravitira gradu Osijeku, no i njihova zaposlenost, odnosno nezaposlenost, **što** oblikuje njihovu kupovnu moć, i te kako utječe na osječko gospodarstvo, a time i na iseljavanje Osječana iz Osijeka.

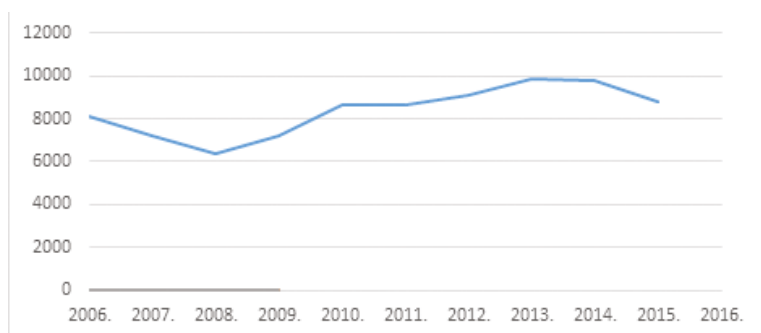
Postotak nezaposlenih u gradu Osijeku kreće se u okvirima u zadnjih 10 godina kako je vidljivo iz 2. tablice.

⁹ Usp. „Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu”, *Državni zavod za statistiku, Popis 2011.*, http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_40/h01_01_40_zup14_3123.html, (20. V. 2016.).

Tablica 2.: Nezaposlene osobe na evidenciji Zavoda za zapošljavanje (prosjeck po godinama)¹⁰

Godina evidencije/ područna jedinica	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	I. - IV. 2016.
Grad Osijek	8.127	7.171	6.413	7.231	8.654	8.682	9.126	9.867	9.806	8.765	8.253
Osječko-baranjska županija	30.176	27.806	25.633	28.561	32.723	32.663	34.438	36.627	36.632	32.467	31.546

Prosjeck nezaposlenosti u posljednjih deset godina u Osijeku iznosi 8.372 nezaposlene osobe.

Graf 1.: Nezaposlene osobe na evidenciji Zavoda (prosjeck po godinama)

Pogleda li se prikaz evidencije nezaposlenih po godinama u obliku grafikona, primijetit će se da od 2008. godine do ulaska Hrvatske u EU 2013. nezaposlenost u Osijeku stalno raste, da bi se od toga trenutka zaustavila i počela blago opadati, no ne zbog porasta mogućnosti zaposlenja u Osijeku, već u zemljama Europske unije, odnosno smanjivanje nezaposlenosti posljedica je jače depopulacije grada. Intenzitet iseljavanja iz Osijeka i iz Osječko-baranjske županije u istom razdoblju prikazuju sljedeća tablica i grafikon te pokazuju poklapanje između smanjenja broja nezaposlenih i odlazaka na rad u inozemstvo.

¹⁰ „Nezaposlene osobe na evidenciji Zavoda”, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Regionalni ured Osijek, <http://statistika.hzz.hr/>, (20. V. 2016.).

Tablica 3.: Osobe brisane iz evidencije Zavoda za zapošljavanje zbog zaposlenja u inozemstvu¹¹

Godina evidencije/ područje eviden- cije	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	I. - IV. 2016.
Grad Osijek	32	29	23	20	16	31	39	47	105	147	45
Ispostava Osijek	54	45	43	34	27	44	57	68	146	205	62
Osječko-baranjska županija	302	240	181	167	192	255	258	288	451	606	217

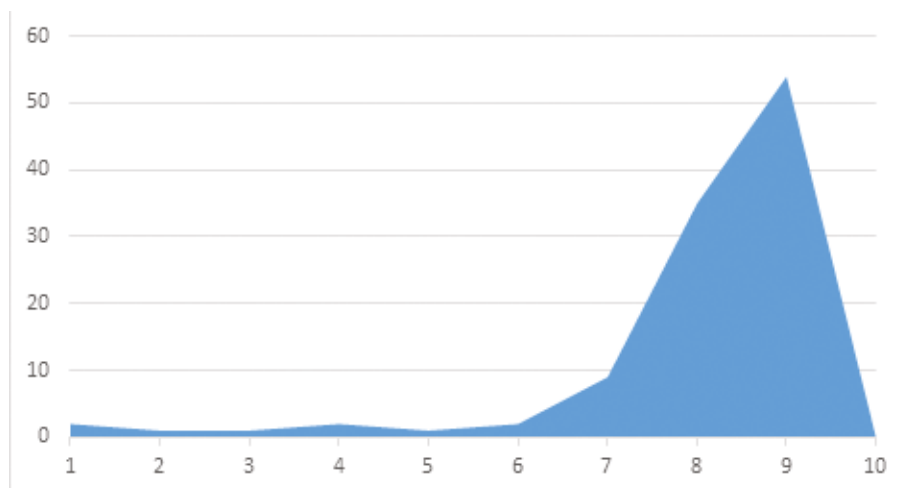
Graf 2.: Osobe brisane iz evidencije Zavoda za zapošljavanje zbog zaposlenja u inozemstvu

Iz tablice se vidi samo onaj postotak nezaposlenih koji je prijavljen Zavodu za zapošljavanje, no to nipošto nisu svi nezaposleni. Može se, međutim, pratiti proces povećavanja njihova broja, koji raste sve do 2013. godine. Tada se Hrvatska pridružila EU i od tada se broj prijavljenih Zavodu počeo smanjivati jer su se nezaposlenim Osječanima otvorila vrata prema novim tržištima rada. To se još bolje vidi u sljedećim tablicama.

¹¹ „Osobe brisane iz evidencije Zavoda za zapošljavanje zbog zaposlenja u inozemstvu”, *Hrvatski zavod za zapošljavanje, Regionalni ured Osijek*, <http://statistika.hzz.hr/>, (20. V. 2016.).

Tablica 4.: Brisani s popisa Zavoda za zapošljavanje zbog preseljenja u inozemstvo

Godina evidencije/ područje evidencije	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	I. – IV. 2016.
Grad Osijek	2	1	1	2	–	1	2	9	35	54	23
Ispostava Osijek	2	1	2	2	–	1	2	12	47	78	31
Osječko-baranjska županija	7	5	4	2	–	4	4	14	73	153	53

Graf 3.: Brisani s popisa Zavoda za zapošljavanje zbog preseljenja u inozemstvo

Tablice 3 i 4 te grafikoni 2 i 3 pokazuju da je 2014. godine, nakon ulaska Hrvatske u EU, došlo do skoka broja nezaposlenih osoba koje su emigrirale u inozemstvo, bilo da su u inozemstvu već pronašle posao, bilo da su se preselile s namjerom da ga tek pronađu. Ovi brojevi ne govore samo o pojavi među osječkim nezaposlenim osobama, nego i o širem trendu emigracije. Među emigrante, naime, ulaze i nezaposlene osobe koje nisu prijavljene Zavodu, zatim zaposlene osobe koje se iseljavaju radi boljih radno-materijalnih uvjeta u inozemstvu ili kao pratnja, obično supružniku koji je već pronašao posao

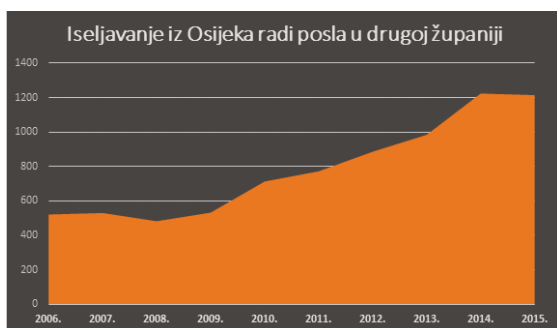
u inozemstvu. U iseljene osobe treba ubrojiti i uzdržavano stanovništvo, poglavito djecu. Pojava emigriranja djece izrazito je pogubna za populacijski ne samo razvoj nego i opstanak.

2. Problem iseljavanja iz Osijeka zadobio je medijsku pozornost

Problem iseljavanja iz Osijeka u potrazi za poslom postoji već godinama, i vidi se na sljedećoj tablici. Ona prikazuje broj nezaposlenih Osječana koji su brisani iz evidencije Zavoda za zapošljavanje zbog zaposlenja i preseljenja u drugu županiju. Iz nje se vidi da je riječ o konstantnoj progresiji sve do prošle (2015.) godine, kada se broj zaustavio.

Tablica 5.: Brisani iz evidencije Zavoda za zapošljavanje zbog preseljenja u drugu županiju¹²

Godina evidencije/ područje evidencije	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	I-IV. 2016.	ukupno
Grad Osijek	521	530	482	532	713	772	886	984	1.224	1.215	357	8.216
Ispostava Osijek	735	761	717	787	1.043	1.121	1.260	1.391	1.688	1.686	495	11.684
Osječko-baranjska županija	2.497	2.481	2.384	2.327	3.005	3.353	3.542	3.990	4.800	4.726	1.483	34.588

Graf 4.: Iseljavanje iz Osijeka radi posla u drugoj županiji

¹² „Brisani zbog preseljenja u drugu županiju”, *Hrvatski zavod za zapošljavanje, Regionalni ured Osijek*, <http://statistika.hzz.hr/>, (20. V. 2016.).

Zaustavljanje uzlazne putanje broja preseljenih u drugu županiju može se objasniti iseljavanjem drugih Osječana u inozemstvo. Također je moguće da su neke od osoba koje su se odselile, mada su u Osijeku imale zaposlenje, ostavile za sobom upražnjena radna mjesta. Usporedba brojeva iz tablice 5 (preselili u drugu županiju) s prethodnima iz tablica 3 i 4 (odselili u inozemstvo) ukazuje na to da nije riječ o zanemarivu broju iseljenih Osječana, a taj se broj odnosi samo na one koji su bili nezaposleni i evidentirani u Zavodu. Taj broj ništa ne govori o eventualnim supružnicima ili djeci brisanih, kao i o onima koji su bili zaposleni, ali su se također odselili. Iako su podatci (i konstanta odljeva Osječana s tendencijom porasta) zabrinjavajući, djelatnici Zavoda za zapošljavanje, unatoč brojnim pokušajima, nisu uspjeli alarmirati ni lokalnu ni središnju vlast, a ni medije, kako bi se nešto promijenilo.

I sami su Osječani iseljavanje u druge županije radi posla prihvatili kao nešto uobičajeno, što se podrazumijeva. Taj se njihov stav može iščitati iz rezultata provedene ankete (*Anketa 1*) koju su autori proveli tijekom travnja 2016. na uzorku od 150 anketiranih Osječana različite dobi, spola i zanimanja.¹³ *Anketa 1* bila je provedena radi potvrđivanja ovih hipoteza:

H₁: Svaki Osječanin/Osječanka poznaje najmanje dvoje svojih sugrađana koji su se odselili iz Osijeka u potrazi za poslom u posljednjih pet godina.

H₂: Trend emigriranja iz Osijeka je u porastu.

H₃: Emigranti su osobe mlađe životne dobi (ispod 30 godina starosti).

Pitanja u anketi glasila su:

- a) Koliko je osoba iz Osijeka, koje osobno poznajete, emigriralo u potrazi za poslom u posljednjih pet godina?
- b) Koje su godine emigrirali?
- c) Koliko su godina imali u trenutku kada su emigrirali?
- d) Što su po zanimanju?
- e) Kamo su emigrirali?

¹³ Anketa je bila provedena na 150 ispitanika te je od 150 ispitanika iskorišteno 142 anketna listića u obradi. Ispitanici su bili odabrani metodom slučajnog odabira, a jedini su kriteriji bili punoljetnost i prebivalište u Osijeku.

Anketa je pokazala da svaki ispitanik može gotovo u istome trenutku kada je pročitao prvo pitanje koje se odnosi na broj emigriranih navesti prosječno četiri sugrađanina. Od emigriranih, međutim, samo je za njih 3,45 % bilo navedeno da su otišli za poslom u drugi grad na području Hrvatske dok su svi ostali, koji su bili navedeni, nabrojani jer su otišli u inozemstvo. To govori da stvaran problem iseljavanja iz grada nisu prepoznali ni sami građani jer je neusporedivo veći broj onih Osječana koji su u potrazi za poslom Osijek zamijenili nekim drugim prebivalištem unutar Hrvatske. Problem emigracije, međutim, ipak je (na kraju) dobio medijsku pozornost upravo zahvaljujući tomu što se veći broj ljudi u kratku vremenu iselio u inozemstvo. Medijska pozornost mogla bi značiti početni korak u rješavanju problema iseljavanja iz Osijeka kada bi se pretvorila u sustavan pritisak na mjerodavne, no umjesto senzacionalizma morala bi objelodaniti i stvarne razmjere iseljavanja u brojčanim podacima bilo da je riječ o broju emigranata, o njihovoj dobi ili o njihovim prihodima u Osijeku, drugdje u Hrvatskoj te inozemstvu. To se za sada još ne događa jer o broju emigranata ili stopi odljeva stanovništva Osijeka nema sigurnih podataka, već postoje samo nagađanja.

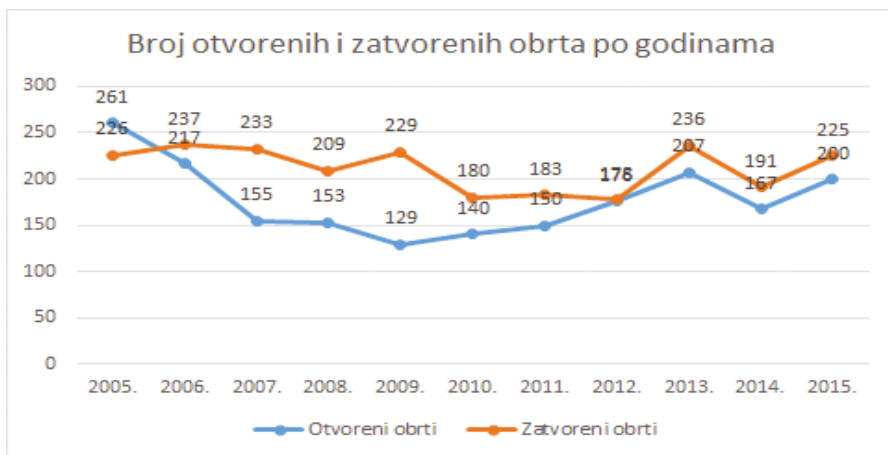
Iako je odljev stanovništva, osobito mlade populacije, evidentan, vrlo je teško utvrditi njegove stvarne razmjere. Namjera autora bila je pribaviti podatke o odjavama i prijavama prebivališta u Osijeku kod Policijske uprave osječko-baranjske kako bi dobili službene, točne i mjerodavne podatke o kretanju useljavanja ili iseljavanja iz Osijeka. U Policijskoj upravi dobili su odbijenicu s napomenom da su ti podatci tajni te naputak da se obrate središnjici u Zagrebu, koja bi im izdala posebno odobrenje za takvo istraživanje. Središnjica ni nakon šest mjeseci još uvijek nije autorima izdala to odobrenje, a čini se ni ikomu drugomu jer, zasad, službenih podataka o iseljavanju iz Osijeka nema. Podatci koji „cure“ neslužbenim kanalima iz Državnoga zavoda za statistiku, Odjela za statistiku, Područne jedinice za područje Osječko-baranjske županije, doista uzbujuju jer govore o tome da je tijekom 2016. godine u gradu Osijeku evidentirano svega oko 62.000 stanovnika (ne računajući studente koji su prijavili prebivalište u Osijeku, a takvih je oko 15.000). To su, međutim, nedostupni i tajni podatci, a njihova verzija zaokružena na tisućice (koja kola među Osječanima od usta do usta), djeluje kao pretjerana, gotovo sablasna fama u koju se ne želi vjerovati jer zastrašuje.

Posljednji službeni objavljeni podatci o broju stanovnika grada Osijeka oni su iz popisa stanovništva 2011. godine, a masovno iseljavanje (ako se može konstatirati „masovno“ bez službenih podataka) započelo je od 2013. godine. Treba još naglasiti da službeni podatci o prijavi i odjavi prebivališta, i kad bi bili dostupni za javnost, ionako ne bi mogli dati sliku stvarna stanja. Postoji, naime, i određen broj osoba koje su se iselile iz grada, a da se nisu odjavile s prebivališne adrese (ni sa Zavoda za zapošljavanje) jer se u trenutku odlaska nisu imali gdje prijaviti, odnosno, nisu emigrirali prema nekom sigurnom poslu, već su otišli u nepoznato. Zbog toga su autori pokušali pribaviti podatke o broju učenika osječkih osnovnih škola ispisanih tijekom razdoblja između 2005. i 2015. radi preseljenja u drugi grad. Osnovne škole, naime, imaju obvezu poslati podatke o ispisanu učeniku novoj školi u koju se upisao te je o iseljavanju učenika moguće napraviti točnu evidenciju. Škole doista i vode takvu evidenciju, no samo za vlastite potrebe (godišnja izvješća). Državne i gradske institucije do sada od škola nisu tražile te podatke radi utvrđivanja odljeva učeničke populacije. Nijedna od osječkih osnovnih škola nije autorima (na njihovu zamolbu) ustupila podatke o broju učenika koji su se tijekom razdoblja 2005. – 2015. preselili u drugu županiju, odnosno inozemstvo.

Podatci o nezaposlenim Osječanima iz prošlih popisa, 2001. godine, izbrisani su iz datoteke Državnoga zavoda za statistiku zbog tajnosti (također i za druge gradove) zbog čega nije moguće usporediti podatke jednoga i drugoga popisa kako bismo pratili nezaposlenost. Podatci o osječkim ugašenim gospodarskim subjektima po godinama, također su nedostupni, zbog tajnosti, no za ilustraciju ekonomskih prilika u Osijeku djelomično može poslužiti kretanje broja otvorenih i zatvorenih obrta u gradu Osijeku po godinama (2005. – 2015.). Obrti se smatraju indikatorom zdrave ekonomije, a u slučaju grada Osijeka može se pratiti silazna te oscilirajuća putanja broja otvorenih obrta. Ona je dosegla donju točku u 2009. godini da bi njezina naknadna uzlazna putanja do 2015. oscilirala, no nije se približila vrijednostima iz 2005., od kada prati pad. Broj zatvorenih obrta u prosjeku ima konstantnu putanju (u prosjeku 211 zatvorenih obrta godišnje), što u konačnici daje negativnu bilancu otvorenih i zatvorenih obrta. Uz to treba naglasiti da je od 2006. u svakoj godini pojedinačno broj zatvorenih obrta premašio broj otvorenih.

Tablica 6.: Broj otvorenih i zatvorenih obrta u Osijeku po godinama (2005. – 2015.)¹⁴

Godina/ obrti	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Otvoreno	261	217	155	153	129	140	150	176	207	167	200
Zatvoreno	226	237	233	209	229	180	183	178	236	191	225

Graf 5.: Broj otvorenih i zatvorenih obrta u Osijeku po godinama (2005. – 2015.)

Negativna bilanca vidljiva je iz podataka o ukupnom broju aktivnih obrta u Osijeku, koji konstantno opada (tablica 7., grafikon 6.).

Tablica 7.: Broj aktivnih obrta po godinama u gradu Osijeku¹⁵

Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
broj aktivnih obrta	1.369	1.269	1.229	1.196	1.194	1.165	1.142	1.113

¹⁴ Statistički prikaz – kretanje broja obrta kroz godine, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Uprava za poduzetništvo i obrt, Služba za upravno-pravne poslove, Obrtni registar RH.

¹⁵ Isto.

Graf 6.: Broj aktivnih obrta po godinama u gradu Osijeku

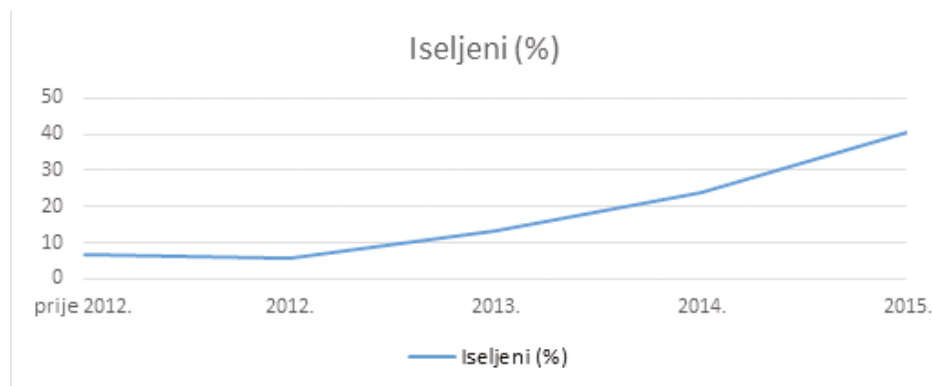
Porazna ekonomija koja se ogleda u padu obrta i visokoj nezaposlenosti, iseljavanju iz grada koje se iz godine u godinu povećava te namjerno i sustavno ignoriranje ovoga problema, rezultat je i politike osječke lokalne vlasti. *Strategija razvoja Grada Osijeka – od industrijskog do inteligentnog grada 2014. – 2020.*,¹⁶ oslanja se na podatke iz popisa stanovništva iz 2011. godine. Iako je njezino usvajanje došlo s dvogodišnjim zakašnjenjem, ona ne uzima u obzir naglo pogoršanje prilika glede emigracijskog trenda i ne nudi ni rješenja ni viziju pozitivne promjene. „Govoriti o *Strategiji razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada 2014.-2020.* znači trajno napustiti induktivne napore da se Grad vrati na scenu urbanog i gospodarstvenog rasta i razvoja mjereno njegovom reindustrijalizacijom ali i rekonstitucijom sviju odnosa koji bi pokrenuli politiku inteligentnog Grada.“¹⁷ Stanovnici Osijeka na taj su način ostali prepušteni sami sebi te se sve više okreću traženju rješenja izvan svoga grada, iseljavanjem. Rezultati ankete koju su autori proveli pokazali su da je svaki ispitanik do 30. travnja 2016. godine, kad su zaključili *Anketu 1*, izgubio prosječno četiri poznata sugrađanina, koji su se odselili u potrazi za poslom. Trend iseljavanja povećavao se iz godine u godinu.

¹⁶ Vidi „Strategija razvoja Grada Osijeka od industrijskog do inteligentnog grada 2014.-2020.“, *Službeni glasnik Grada Osijeka*, br. 2, 13. II. 2015.

¹⁷ Nedjeljko BOSANAC, „Dr. Bosanac: Strategija razvoja Osijeka je sastavljena za 20. stoljeće“, *Glas Slavonije*, 19. V. 2014., <http://www.glas-slavonije.hr/235632/3/Dr-Bosanac-Strategija-razvoja-Osijeka-je-sastavljena-za-20-stoljece>, (13. V. 2016.).

Tablica 8.: Postotak iseljenih Osječana po godinama, prema Anketi 1

Godina	prije 2012.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016. do 30. travnja
iseljeni (%)	6,9 %	5,8 %	13,3 %	23,7 %	40,5 %	9,8 %

Graf 7.: Iseljavanje Osječana (%) po godinama

Najviše Osječana (44,23 %) iselilo se u Njemačku, a nešto manje njih (27,52 %) u Irsku. Slijedi iseljavanje u Austriju (6,71 %), Švedsku te SAD (po 3,35 %), Kanadu (2,68 %), Belgiju (2,01 %), Švicarsku (1,34 %) te ostale zemlje, među kojima je i Hrvatska – gradovi Zagreb, Split i Pula (8,72 %). Osijek podjednako napuštaju stanovnici obaju spolova, najrazličitijih zanimanja, a prosječna životna dob u trenutku odlaska im je 28 godina.

3. Odljev stanovništva u znatnoj mjeri utječe na kvalitetu života onih koji ostaju u Osijeku

Odlazak stanovništva prosječne starosti od 28 godina znači da se povećava prosječna starost onoga stanovništva koje ostaje te se umanjuje perspektiva prirodnoga prirasta u budućnosti. Ta je perspektiva umanjena ne samo uslijed iseljavanja stanovništva u punoj fertilnoj snazi, koje odlazi najčešće prije zasnivanja vlastite obitelji (ili pak odlaze cijele mlade obitelji) nego i stoga što daju primjer i poticaj, često i pomoć onima koji su ostali, kako bi i sami otišli. O tome govore rezultati *Ankete 2* koju su autori proveli među maturantima II. gimnazije Osijek (jezična), III. gimnazije Osijek (matematička) te Trgovačke i

komercijalne škole „Davor Milas“ u Osijeku.¹⁸ Ispitano je 120 maturanata radi dokazivanja hipoteze H4: osječki maturanti vide svoju budućnost izvan grada Osijeka. U *Anketi 2* postavljena su pitanja: 1. Nakon završena školovanja želim živjeti u Osijeku/ drugdje u Hrvatskoj/ u inozemstvu; 2. Zašto?

Rezultati ankete pokazali su da 50 maturanata želi živjeti u inozemstvu, osam maturanata drugdje u Hrvatskoj, a 62 maturanta želi ostati živjeti u Osijeku. Kao razlog želje za odlaskom 31 maturant navodi bolje plaćen posao, veće i raznovrsnije poslovne prilike, želju za nečim novim (pull factor), a 21 maturant ne vidi mogućnost poslovnoga i osobnoga samoostvarenja u Osijeku (push factor).¹⁹ Od 62 maturanata koji su izrazili želju da ostanu živjeti u Osijeku, 38 ih je kao razlog navelo svoju vezanost za obitelj, a 24 svoju vezanost za grad Osijek. Važnost obitelji, koju je istaknuo najveći broj mladih ispitanika, govori o tome da se oni, koji budu zasnovali svoju obitelj izvan Osijeka, najvjerojatnije ne će vratiti u Osijek, nego će ostati tamo gdje im je obitelj. S druge strane, otvorenost mladih Osječana prema budućnosti u inozemstvu, često olakšana činjenicom da ih tamo već čekaju rođaci, prijatelji ili poznati sugrađani, znači za grad Osijek još veću prazninu u budućnosti.

Zaključak

Pojava koja se svakodnevno opaža u gradu Osijeku, osobito nakon ulaska Hrvatske u EU (2013.), iseljavanje je stanovnika u potrazi za poslom. Razmjere ovoga fenomena moguće je prikazati samo posredno utvrđujući kretanje trenda iseljavanja kroz podatke dobivene iz Zavoda za zapošljavanje. Oni govore o konstantnoj visokoj nezaposlenosti među Osječanima (17,45 %), o velikom odljevu Osječana u druge hrvatske županije radi potrage za poslom, koja iz godine u godinu raste, te o naglu odljevu (nezaposlenog) stanovništva radi zaposlenja u inozemstvu nakon što se Hrvatska pridružila Europskoj uniji. Pogoršanje gospodarske situacije te mogućnosti zaposlen-

¹⁸ *Anketa 2* nije se provodila u školskom prostoru, već su je provodile učenice Paula Lukić (učenica II. gimnazije Osijek, Teodora Šimić (učenica III. gimnazije Osijek) te Martina Harjung (učenica Trgovačke i komercijalne škole „Davor Milas“ u Osijeku) tako da su ispitanicima podijelile anketne upite i zatražile da ih ispune kod kuće. Anketa se provodila tijekom rujna i listopada 2016. godine isključivo među učenicima koji završavaju svoje srednjoškolsko obrazovanje, među maturantima, anonimno te neovisno o tome jesu li ispitanici do trenutka ispunjavanja ankete navršili 18 godina.

¹⁹ Šest maturanata nije dalo objašnjenje zašto se žele odseliti iz Osijeka.

ja, u ovom radu ilustrirano kroz bilancu otvorenih i zatvorenih obrta koja je konstantno negativna od 2006. godine te strategija razvoja grada koja ne uvažava rastući trend iseljavanja niti predlaže moguća rješenja pitanja nezaposlenosti, pogoduje nastavku iseljavanja. Razmjeri ove pojave ne mogu se u apsolutnim brojevima (evidentiranih odjava prebivališta) predložiti javnosti jer su podatci o tome nedostupni za istraživanje. Državne institucije, koje evidentiraju svaki pojedinačni slučaj, poput Policijske uprave (PU osječko-baranjska), Državnoga zavoda za statistiku, Odjela za statistiku, Područne jedinice za područje Osječko-baranjske županije te osnovnih škola, koje evidentiraju iseljavanje svojih učenika, svoje podatke ne ustupaju javnosti. Kako bi predodžba o iseljavanju iz Osijeka ipak zadobila određen okvir, korišteni su rezultati dviju anketa, *Anketa 1*, provedene među punoljetnim Osječanima, te *Anketa 2*, provedene među osječkim maturantima.

Anketa 1 trebala je dokazati tri hipoteze:

H1: Svaki Osječanin/Osječanka poznaje najmanje dvoje svojih sugrađana koji su se odselili iz Osijeka u potrazi za poslom u posljednjih pet godina.

H2: Trend emigriranja iz Osijeka je u porastu.

H3: Emigranti su osobe mlađe životne dobi (ispod 30 godina starosti).

Anketom je utvrđeno da svaki ispitanik može navesti prosječno četvero sugrađana koji su emigrirali radi posla u posljednjih pet godina. Njihov broj sustavno raste od 2012. godine, a prosječna životna dob emigranata u trenutku odlaska je 28 godina. Time su dokazane sve tri hipoteze koje su ujedno i zvono za alarm jer pokazuju trend nagla i progresivna napuštanja grada, odnosno stvaraju dojam bježanja poglavito mladih osoba iz Osijeka. Koliko je u porastu broj osoba koje u gradu Osijeku ne vide svoju budućnost, toliko je upitnija budućnost grada Osijeka i onih koji u njemu ostaju.

Anketa 2 trebala je potvrditi upravo hipotezu koja se odnosi na budućnost grada Osijeka jer se odnosi na planove mladih Osječana koji su upravo zakoračili u punoljetnost te završavaju svoje školovanje i osmišljavaju vlastitu budućnost. Hipoteza H4 bila je da mladi Osječani vide svoju budućnost izvan Osijeka, što se potvrdilo kod polovine ispitanika. Iako je ova hipoteza dokazana tek polovično, u stvarnosti ona znači da bi se i broj stanovnika Osijeka već u sljedećoj generaciji mogao prepoloviti ako se aktualni trend iseljavanja

ne bude ne samo zaustavio, nego i smanjio. Trenutna situacija, prema podatcima navedenima i analiziranim u ovome radu, zasluženno bi se mogla nazvati egzodusom Osječana.